

בס"ד, י' אייר התשפ"ו

מנחות ק"ו – דיני מנחת ספק, שכחת כמות העשרונות בנדר, וחובת מינימום בנדריים

שאלות:

1. אלחנן די בטוח שהמנחה שהוא התנדב לא היתה מנחת נסכים, הגיוני לסמוך על הזכרון שלו?

דיני מנחת ספק

הגמרא ממשיכה את הדיון מהדף הקודם בדין של המשנה לגבי אדם ששכח האם נדר חלות, ריקקים או חצי-חצי לפי דעת רבי שמעון. הפתרון היה להביא את שני הסוגים ולהתנות עליהם.

- הגמרא מקשה הרי יש הבדל הלכתי לגבי השמן שנשאר ("מותר השמן") בין המקרים השונים. אם המנחה היא חצי חלות וחצי ריקקים, הדין הוא שמחזירים את השמן שנשאר מהריקקים לתוך בלילת החלות. אבל אם המנחה היא כולה ריקקים, השמן שנשאר נאכל לכהנים. אז איך ניתן להתנות בלי לדעת מה לעשות בשמן?
 - הגמרא מתרצת שמעמידים את משנתנו לפי השיטה שרבי שמעון בן יהודה הסביר את דעת רבי שמעון בברייתא בדף עה. שרבי שמעון סובר שבכל מקרה (גם בחצי-חצי) מותר השמן נאכל לכהנים. לכן אין סתירה בין המקרים.
 - רב כהנא שאל את רב אשי למה אדם ששכח מה נדר לא צריך להביא גם "מנחת נסכים" כחלק מהספק, למה הוא מביא רק את חמשת נדבות היחיד? הרי רבא אמר שניתן להתנדב מנחת נסכים בכל יום!
 - הגמרא מסבירה שמנחת נסכים שונה באוסף מאפיינים מחמש מנחות הנדבה, ולכן אדם זוכר שהנדר לא התייחס אליה: מנחת נסכים שייכת גם בציבור, היא בדרי"כ באה בגלל הקרבן, במנחת נסכים אין לבונה, היא צריכה כמות גדולה יותר של שמן (לפחות 3 לוגים), והיא לא טעונה קמיצה כי כולה נשרפת על המזבח. ההבדלים האלו גורמים לאדם להיות בטוח שנדרו לא היה למנחת נסכים.
2. נתן לא זוכר איזה מנחה הוא נדר וכמה עשרונים, האם יש מצב שהוא צריך להביא יותר מ 30 טון סולת לבית המקדש?

שכחה של מספר העשרונות

- הברייתא דנה באדם שזוכר שנדר להביא מנחה בכלי אחד, אבל הוא שכח את הפרטים.
- אם הוא שכח רק כמה עשרונים פירש (בין 1 ל-60).
 - חכמים: יביא מנחה אחת של 60 עשרונים בכלי אחד.
 - רבי: יביא 60 מנחות נפרדות (עשרון אחד בכלי אחד, שניים בכלי שני וכו'). סה"כ 1830 עשרונים.
 - אם הוא שכח גם את הכמות וגם את הסוג של המנחה הוא צריך להביא פי 5, עבור כל סוגי המנחה: לדעת חכמים 5 מנחות, בנות 60 עשרונים. ולדעת רבי 60 מנחות מכל סוג (סך הכל 300 כלים ו-9,150 עשרונים).

הגמרא מביאה מספר הסברים של אמוראים למחלוקת:

- **רב חסדא מסביר** שכולם מסכימים שאסור לערבב מנחת חובה עם נדבה באותו כלי, אבל **חכמים** מתירים להכניס חולין לעזרה (העשרונים העודפים שאינם חובה) ולהתנות שמה שנדר זה חובה והשאר זה חולין, ורש"י מזכיר לנו שכבר ראינו בדף כד, שלעניין הקמיצה, היא תלויה בדעתו של הכהן, והוא קומץ על החלק של החובה, אבל **רבי** שסובר שקביעות כלי היא משמעותית, ואוסר להכניס חולין, אומר שאותו שהוא נדר הוא לחובתו, ושאר 59 הכלים הם לנדבה.
- **רבה (רבא) הסביר** שכולם מסכימים שאסור להכניס חולין לעזרה, אבל לדעת **חכמים** מותר לערב חובה ונדבה בכלי אחד ופשוט להתנות עליהם. **אביי הקשה** מבחינה טכנית:
 - **בעיית הקמיצה: אביי שאל** – הרי צריך שני קמצים (אחד לחובה ואחד לנדבה), ואיך הכהן ידע מאיפה לקחת כל אחד כשהכל מעורב? **רבא** השיב שזה תלוי בדעת הכהן: הכהן קומץ פעמיים ואומר שכל מקום שידו תגיע אליו בקמיצה הראשונה – יהיה החובה, ובשנייה – הנדבה.
 - **בעיית ההקטרה: אביי הקשה** לדעת **חכמים** – איזה קומץ מהשניים שורפים קודם?
 1. **אם יקטיר את הנדבה קודם:** אולי כל המנחה היא בעצם חובה? אם כן, ברגע שהוציא והקטיר את קומץ הנדבה, הוא חיסר מה"שיריים" של המנחה לפני שהספיק להקטיר את קומץ החובה. הכלל הוא שקומץ שהשיריים שלו חסרו לפני הקטרתו – פסול.
 2. **אם יקטיר את החובה קודם:** אולי כל המנחה היא חובה? אם כן, הקומץ השני (של הנדבה) הוא בעצם חלק מהשיריים, ואסור להקטיר שיריים על המזבח ("בל תקטירו").
 - הגמרא **מתרצת** שאכן מקטירים את החובה קודם, ואת הקומץ השני (של הנדבה) מקטירים "לשום עצים" (כשיטת **רבי אליעזר**). לא מקטירים אותו כקרבן אלא כחומר בעירה למערכה, ובכך נמנעים מאיסור "בל תקטירו" שאוסר הקטרה ל'ריח ניחוח' כלשון הפסוק אבל לא לשם עצים.
- **רב אחא בריה דרבא, שאל את רב אשי,** אולי יש אפשרות אחרת להעמיד את המחלוקת: שלדעת כולם אפשר לערב חובה בנדבה, אבל הם נחלקו האם אפשר להקטיר לשם עצים.
 - **רב אשי** דחה את האפשרות, משום שאז לדעת **רבי** אסור להקטיר קומץ לשם עצים, אבל אפשר להביא רק שתי מנחות אחת של 60 ואחת של עשרון בודד לנדבה, בשני כלים, והוא מטה אותם שיגעו אחת בשניה, ברמה שהם נחשבים מחוברים אבל לא מעורבים. והוא קומץ מהכלי הגדול, ומהכלי הקטן. מהכלי הגדול זה עבור הנדר שלו, ואם הוא נדר 60 אז זה פוטר את הכלי הגדול. ואם הוא נדר פחות למשל 10 עשרונים. אז הקומץ הראשון פוטר את העשרה. והקומץ מהכלי הקטן פוטר את הקטן ועוד 50 מהגדול שהם מחוברים. אבל הם לא שיריים.
- **רבא מסביר** שהם נחלקו במחלוקת של **רבי אליעזר בן יעקב** האם למנחה של 60 עשרונים מספיק לוג שמן אחד או שישים. ולדעת **רבי** שסובר **כרבי אליעזר ב"י**, אי אפשר לדעת אם יש בכלי מנחה אחת או שתיים וכמה לוגים שמן להביא.

- **רב אשי** מסביר – **שחכמים** סוברים שאם אדם נדר מנחה קטנה והביא גדולה – יצא, ולכן די ב-60 עשרונים. אבל **רבי סובר** שלא יצא, ולכן עליו להביא את כל האפשרויות בנפרד. ולמרות שהם כבר נחלקו בשאלה הזו לגבי אדם שנדר שור קטן והביא גדול אם הוא יצא ידי חובת נדרו, הגמרא מסבירה מדוע הם חולקים שוב במשנתנו כי מנחה שונה, כי הקטרת קומץ זהה בין מנחה גדולה לקטנה, אבל אימורי שור גדול שונים מבשור קטן.
- 3. נועם נדר כסף למקדש, כמה כסף הוא צריך להביא?

חובת מינימום בנדרים

המשנה והגמרא מפרטות את שיעורי המינימום שאדם חייב להביא, כאשר הוא נודר נדר ולא מפרש את הכמות:

○ נדרי עצים:

- האומר "הרי עלי עצים" – לא יפחות משני גזירי עצים (חתיכות עץ גדולות). הגמרא לומדת מהפסוקים שגם עצים נחשבים כ"קרוב".
- שיטת **רבי**: **רבי** סובר שהעצים הם קרבן גמור לכל דבר. לכן, לשיטתו הם טעונים מלח והגשה לקרן המזבח כמו מנחה. **רבא אמר** שלפי **רבי** העצים טעונים גם קמיצה (הכהן צריך לפורר חלק מהם ולקמוץ בידו), ו**רב פפא** הוסיף שהעצים עצמם צריכים עצים אחרים שימשו כחומר בעירה כדי לשרוף אותם.
- נדרי לבונה:
- האומר "הרי עלי לבונה" – לא יפחות מקומץ אחד. הגמרא לומדת את זה מהיקש להרמת המנחה: כמו שהרמת המנחה היא בקומץ, ככה גם נדבת הלבונה. והמשנה מביאה חמישה עניינים שבהם המידה היא קומץ.
- הגמרא אומרת שהאומר "הרי עלי למזבח" ולא פירש למה התכוון – עליו להביא לבונה. הגמרא מסבירה שהלבונה היא הדבר היחיד שקרב כולו למזבח ואין ממנו שום חלק לכהנים.
- הגמרא מנסה לבדוק אפשרויות אחרות ודוחה אותן: כי בעולת בהמה העור ניתן לכהנים. בעולת העוף משליכים את הזפק והנוצה שאינם נשרפים. ובנסכים או מנחת נסכים, נסכי היין יורדים ל"שיתין" ולא נשרפים באש, והגמרא לא מחשיבה מנחת נסכים, כדבר שקרב כולו למזבח משום שבאופן כללי יש מנחות שנאכלות על ידי הכהנים.
- לכן רק הלבונה מתאימה להגדרה של דבר שקרב כולו למזבח.
- נדרי זהב, כסף ונחושת: בזהב לא יפחות מדינר זהב. ובכסף – לא פחות מדינר כסף. ובנחושת – לא פחות משווי של "מעה כסף".
- אם אדם אמר "פירשתי כמות למשל של זהב ושכחתי כמה" – עליו להביא עוד ועוד, עד שיאמר בביטחון: "לכמות גדולה כזו בטוח לא התכוונתי בשעת הנדר".